

ВПЛИВ СУСПІЛЬНИХ УПОДОБАНЬ НА ВИБІР ВИДУ РЕКРЕАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ТЕРИТОРІЇ ПРИРОДООХОРОННИХ ОБ'ЄКТІВ

Олександр Завадович

Регіональний ландшафтний парк «Знесіння»

Вступ. Тенденції у зміні пріоритетів громад в різних сферах суспільної діяльності та їх співвідношення з можливістю оперативного реагування державних інституцій належить до важливих і цікавих аспектів при формуванні та прийнятті управлінських рішень. У статті подано стислий опис ситуації з практики реалізації рекреаційної функції об'єкту природно-заповідного фонду України – Регіонального ландшафтного парку «Знесіння» у Львові.

Виклад основного матеріалу. Серед часто вживаних термінів, таких як «популяризація здорового способу життя», «покращення життєвих стандартів», «підвищення якості життя», «право на безпечне для життя і здоров'я довкілля», так чи інакше присутня складова рекреації у найрізноманітніших формах – активного (спорт, туризм, профілактика, реабілітація, праця просто неба), чи пасивного (споглядальне перебування у сприятливих для людини умовах), відновлення психічних і фізичних сил.

Своєрідною категорією активного відпочинку є праця просто неба, яка мала і має особливий зміст для міських мешканців. Реалізація права на таку працю передбачала освоєння і використання приміських територій з можливістю забезпечення громадянами своїх потреб у вирощуванні продукції (зокрема, відома у 1970-х роках «продовольча програма»). Всередині міста, там, де при плануванні передбачалася індивідуальна забудова, садово-городні ділянки сприймалися природньо, натомість у багатоповерхових кварталах овочеві грядки замість клумб виглядали щонайменше як естетичний дисонанс, вже не кажучи про недотримання обмежень.

Згодом, коли почався рух за збереження біорізноманіття, з'явилися спроби трактування «садово-городніх вставок» в місті як позитивного явища, котре сприяє оздоровленню та збагаченню середовища.

Те, що за теоретичними міркуваннями залишалися непоміченими далекі наслідки у сфері землекористування, на той час мало кого хвилювало.

Далі, продовжуючи йти слідом за «розвинутим світом», ми отримали нову теорію – міського садівництва (urban gardening), правда з істотними особливостями: доповненнями позитивними – акцентується фактор спільної власності громади на «міські садово-городні анклави», створення клімату соціального спокою і умов для спілкування людей, та доповненнями як мінімум дискусійними: громадський простір використовується практично без обмежень (городні грядки можуть бути на зупинці міського транспорту, на площі біля театру) [6].

У Львові, в межах 15–20-ти хвилинної прогулянки від центру, збереглася історична ділянка Знесіння, з потужною зеленою домінантою, яку захищують до відрогів масиву Розточчя – транскордонної смуги з природоохоронними об'єктами Польщі і України. З метою збереження і збалансованого використання цієї унікальної пам'ятки, оголошено створення Регіонального ландшафтної парку «Знесіння» як складової природно-заповідного фонду України [1].

Регіональні ландшафтні парки є природоохоронними рекреаційними установами, на які покладається виконання таких завдань:

- збереження цінних природних та історико-культурних комплексів та об'єктів;
- створення умов для ефективного туризму, відпочинку та інших видів рекреаційної діяльності в природних умовах;
- сприяння екологічній освітньо-виховній роботі.

Помережана малоповерховою забудовою ще з часів села Знесіння, територія парку характеризується цілим клубком земельних проблем, частково породжених прагненням приватизації ділянок колишніх тимчасових садів і городів, у свій час (після другої світової війни) забраних як «надлишки» від місцевих мешканців на користь «прибульців» з інших частин міста, а ще, окрім того, спричинених «диханням спрагло до розвитку міста» і самовільного будівництва.

Тому збереження парку як соціального простору стає ще одним, причому складним, завданням. Серед засобів збереження важливе місце займає міжнародна співпраця, в рамках якої парк «Знесіння», як поки-що єдина організація в Україні, має вже трьохрічний досвід успішної співпраці з інтернаціональними стажувальниками від GLEN (<http://glen-europe.org/>) – Глобальної Освітньої Мережі Молодих Європейців.

У 2015 р. одним з підтримуваних GLEN пріоритетів було міське садівництво, тому Леана Фріш (еколог із Німеччини) та Сігне Кангур (ландшафтний архітектор з Естонії), разом з нами зосередилися на проекті з символічною назвою: «Смак віків – Відродження традиційних виноградників у міському парку») [2].

Багатьом тема імпонувала своїм історичним підґрунтям – Львів в цілому, а Личаківська дільниця разом зі Знесінням зокрема, були знані з виноградарства так само як Винники [5]. За істориком Бартоломеєм Зіморовичем виноград завезли до Львова німці у 1432 році з сучасної Румунії, і прищепили на схилах Високого Замку, натомість Денис Зубрицький подає перекази, що галицькі князі мали своє місцеве вино ще з часів заснування Львова. Про виноградники (Личакова і прилеглих земель) згадує також І. Крип'якевич [3]. Виглядає так, що у 18 ст. виноградний промисел пішов на спад – все-таки конкурувати в галузі виноградарства з іншими країнами, зокрема Угорщиною (після входження Галичини до Австро-Угорської імперії), при Львівському кліматі було складно.

Окремі острівці виноградарства в межах Львова, як живий доказ, є до сьогодні: у вигляді столових сортів винограду на приватних садибах і як вертикальне озеленення серед міської забудови.

Маючи за собою історичний аналіз, робоча група звернулася до матеріалів, в яких визначені правові аспекти використання парку «Знесіння», як об'єкту природно-заповідного фонду (законодавство, Проект організації території, зонування) [4].

Далі розпочався пошук практиків та фахівців, які з охотою взяли участь в обстеженні території і надали свої висновки та рекомендації, що згодом склало основу акту на розчищення вибраної на південній стороні парку ділянки, із давно запущеними садами і городами. Подані на рис. 1 було обрано для розчищення під майбутні виноградники.

Було опрацьовано картографічний матеріал і винесено потрібні контури в натурі із використанням сучасних GPS пристроїв і GIS-картографування (Рис. 2).

Таким чином популярність теми стала лише одним з цілого ряду факторів для початку роботи над проектною пропозицією під назвою «Парк «Знесіння». Виноградник та міський сад», яка має за мету створення громадського простору, котрий повинен бути:

Рис. 1. Ділянки парку вибрані до початку проектування

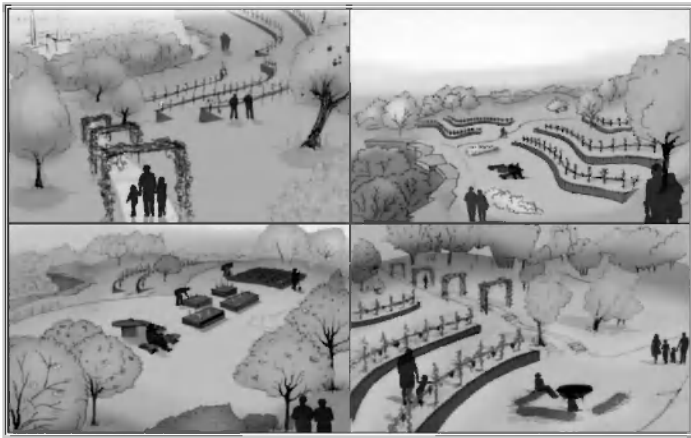

Рис. 2 Тримірна візуалізація проектних пропозицій організації «виноградника і міського саду»

– місцем зустрічі і спільної праці мотивованих і зацікавлених людей для відродження традиційних методів у виноградарстві, в поєднанні із міським садівництвом (елементи активного відпочинку);

– імпульсом до впорядкування хаотичного землекористування у південно-західній частині парку, за рахунок опіки над спільною справою, можливості реалізації уподобань при одночасному збереженні статусу території громадського призначення (без претензій до володіння ділянками);

– створенням вільного від захаращення, безпечного, відкритого місця для огляду панорам міста, прогулянок і спостережень за працею на терасах і грядках (пасивний відпочинок);

– апробацією для соціального підприємництва, приватно-публічного партнерства, громадського фінансування;

– містком до міжнародного партнерства та ініціювання спільних проєктів.

Висновок. Отримано непогану підказку як урізноманітнити рекреаційну діяльність і трохи звільнитися від повторень та стереотипів у вигадуванні все нових і нових атракційних, коштовних конструкцій, з допомогою яких можна забезпечити лише імітацію природного навантаження.

Урбо-садівництво, яке не надто вписується в наші традиційні уявлення про міське середовище, може знайти своє місце в рекреаційній зоні парку як інструмент для благоустрою і як чудовий та оригінальний засіб рекреації.

Література:

1. Закон України «Про природно-заповідний фонд України»
2. Верховна Рада України; Закон від 16.06.1992 № 2456-ХІІ
3. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, N 34, ст. 502
4. Із змінами, від 09.04.2015, ВВР, 2015, N 25, ст. 195
5. Кангур С. (Естонія), Фріш Л. (Німеччина) «Парк «Знесіння». Виноградник та міський сад» – Львів. 2015 р. Творчий задум і авторське опрацювання волонтерів від GLEN (Глобальної Освітньої Мережі Молодих Європейців)
6. Крип'якевич «Історичні проходи по Львові» – Львів, т-во «Просвіта», 1932
7. Максимюк Т., Тупісь С. «Проект організації території регіонального ландшафтного парку «Знесіння» (схема генерального плану розвитку) – Львів, ПКО «Політехніка» ДУ «Львівська політехніка», 1996
8. Охріменко Ю. Виноградники Львова – Львів, журнал «Ї», № 78, 2014
9. Інтернет-ресурси:
 - Holling 2001;
 - Curwell et al. 2005;
 - Melosi 2000;
 - The Urban Homesteader;
 - <http://www.urban-sustainability-rcn.org/>;
 - <http://www.sustainablecitiescollective.com/>;
 - <http://www.theurbanhomesteader.com/>;
 - <http://www.wisegeek.com/what-is-urban-sustainability.htm>